

Сабрана дела Петра II Петровића Његоша

Преводи

Сабрана дела Петра II Петровића Његоша

1. Пјесме
2. Луча микрокозма
3. Огледало српско
4. Горски вијенац
5. Лажни цар Шћепан Мали
6. Свободијада, Глас каменштака
7. Проза
8. **Преводи**
9. Писма
10. Биљежница
11. Тестамент
12. Речник мање познатих речи и израза
13. Поговор, Биографија, Библиографија

Сабрана дела приредио: Александар Лазић

Техничка припрема: Предраг Јаничић, Александар Гогић

Веб сајт: www.ppnjegos.com

2024 ©Александар Лазић, Предраг Јаничић, Александар Гогић

Лиценца. Овај електронски материјал заштићен је лиценцом
CC BY-ND (Creative Commons Attribution-NoDerivs):

<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.en>

Дозвољено је умножавање и стављање у промет овог материјала на било ком медијуму и у било ком формату, у било које сврхе, укључујући комерцијалне. При сваком коришћењу мора се навести овај извор на одговарајући начин и указати на ову лиценцу, а обавезно је навести ако су направљене било какве измене у материјалу. То се може урадити на било који разуман начин, али не у виду који сугерише да аутори изворног материјала подржавају било које измене или дистрибутера дела. Ако се преуређује, трансформише или надограђује овај материјал, онда није дозвољено његово умножавање и стављање у промет.

Садржај

ПРВО ПЈЕВАЊЕ ИЛИЈАДЕ	4
СЛОВО О ИГОРОВОМ ПОХОДУ	22
ЗАПЈЕВ	22
ПОМРЧАЊЕ	23
ПОГИБИЈА	24
ПЛАЧ ЈАРОСЛАВНИН	26
Алфонс де Ламартин	
ХИМНА НОЋИ	28
Регистар властитих имена	32

ПРВО ПЈЕВАЊЕ ИЛИЈАДЕ

Пој, богињо, љутост Пелевића
Ахилеса, страшнога витеза,
који многа Ахејцам нанесе
неизбројна чуда и несреће
5 и могуће многе душе тиште
у адову бездну мраковиту;
вitezове и храбре војнике
он предаде лакомим добићем
околичним псима и тицама.
10 Соврши се воља Кронидова
и од тога дневи несретњега –
отка спору међу се дигоше
и са злом се враждем заједоше
Атрид, пастир људства и народа,
15 и Ахилес, јунак благородни.
Од боговах ко је бесмртнијех
њих подига на враждебну спору?
Син Лијете и громометника,
Феб, од цара много разљућени,
20 на војску је љуту кугу посла,
те су од ње гинули народи,
за наказу што Атрид бешчасти
свештеника Хриза беспорочна,
који бјеше старац доходио
25 ка крилатим ахејски[м] бродовма,
неизбројне откупе донио
заробљену да откупи шћерцу,
и у руке на златноме штапу
св'јетли в'јенац држећ Аполона
30 Ахеице све је он молио
и Атриде јоште премогуће,
заметнике рати ахеиске:
„Атрејева ћецо обилнога

и мужеви што сте ахеиски,
35 о да боги вам у помоћ буду
имајући доме на Олимпу
град Пријамов брзо разрушити
и сретњо се дома повратити –
милој шћерци дајте ми слободу!
40 Откуп за њу – ево га примите,
почитајте Зевсовога сина
и далеко разитога бога.“
Сви једнијем повикаше гласом
Ахеанци да ће је вратити,
45 свештенику почаст учинити,
блистајући откуп прифатити;
само срцу Агамемнонову,
силна цара, то не било мило;
свештеника гордо је одслао
50 и страшну му ријеч изрекао:
„Никад, старче, ја да те не виђу
да доходиш пред наше бродове,
нит се овђен сада задржавај,
унапред се не смјеј појавити,
55 ере помоћ ништа тебе неће
Аполонов скиптар ни вијенац.
Ја ђевојци не дајем слободу;
она вешча у мојему ропству,
у Аргосу, у нашему дому,
60 отачаства и тебе далеко,
стан откани она облазећи;
и постељу са мнош дијелећи;
него одлаз', не иједи мене
ако желиш здраво се вратити.“
65 Цар изрече, а старац уздрта,
покори се царској запов'једи;
тихо оде по круту бријегу
не мучећи шумећега мора.
Од бродовах тамо се удаљи,
70 па се старац ста молит печални
сину Лете лијепокудраве,
Фебу цару многомогућему:
„Сребролуки, зачуј мене, боже,
о те храниш и облазиш Хризу
75 и свештену Килу, свемогући,

у Тенедос па и у Скинтеји
те царујеш и могућно владаш,
ако сам ти храм љубезни игда
украсио, жртвом наложио
80 бедре козје и телче претиле,
зачуј мене, испун' ми желање:
сузе моје освети просуте
од Аргивјан твојим стријелама.“
Викао је тако молећи се;
85 Аполон га зачу сребролуки.
Хитро пође с Олимпа висока,
распаљени гњевом и љутошћу,
лук за плећи и колчан носећи
крилатијем закрити стрелама.
90 Страшно стр'јеле за плећима хуче
ударајућ једна о другојзи
у хођењу бога разљућена,
који ноћи подобно иђаше.
Напоследак сједе пред бродове,
95 поче метат крилате стријеле;
Аполонов сребром блистајући
лук издаје страховиту звуку.
У почетак сами он нападе
на маскове и све празноскитне,
100 ал' послјед и народ пристиже,
зучећ стр'јелам' смртоноснијема.
У стану се многи од труповах
запалише, сташе огњи хучат.
Девет данах и све без престана
105 боже стр'јеле на војску лећеше,
а десети Пелевић собрао
на сабору храбре Ахејанце;
у мисли је то њему метнула
златнотрона и државна Гера,
110 јер се она жалошћу трзаше
Ахејацах гледећ погибију.
Брзо народ скупштине похита,
а када се наједно скупио,
од скупштине први устануо,
115 хитроноги Ахилес зборио:
„Како виђу нам треба, Атриди,
препливавши море, вратити се

у домове своје на трагове,
тек од смрти да се сачувамо,
120 ер уједно рат и педија
непрестано требе Ахејанце.
Но, Атриди, да ми испитамо
свештеника јал' каква пророка
али каква санах погађача
125 (а и сни су чојку од Зевеса),
нек нам кажу су чим је раздражен
небожителъ Аполон високи –
за завјет ли какав несвршени,
за жртву ли срдит стотелачну,
130 ил' јаганче ил' избране козје
претилине он иште мирисне,
да избави сада Ахејанце
од погибне јазве и болести?“
Тек изрече, син Пелејев сједе.
135 Хитро скочи Калхас из скупштине
Тесторидов, главни тицегатац.
Он је мудри све дивно видио
што је било, што је и бит што ће;
на мора је ахејанске лађе
140 предводио исти к Илиону
са његовим предвидјења даром,
а од Феба озгор задахнутим.
Он, благијех мислих напуњени,
ста каживат пред скуп Ахеицах:
145 „Ахилесу царе, да ти кажем
имам наред од љубимца Зевса,
надалеко бијућега бога,
гњев праветни што је Аполона.
Ја ћу казат, ал' ти кад даш ријеч
150 и кад ми се повјерно закунеш
да си мене рукам', ријечима
готов бранит, ако до тог дође.
Ја се бојим, разљутићу мужа
те врховни владац Аргивјанах,
155 Ахејанци коме су покорни.
Велике је царе могућности
љут на чојка њему подвласнога,
иако он разјарену љутост
и мрвице смири и покрије,

160 ал' покриту злобу док испуни
све у срце јадовиту храни.
Расуд', кажи оли ме бранити?"
Хитро њему на то одговори
благородни Пелевић Ахилес:
165 „Вјеруј, ово и смјеј нам казати,
ко гођ био од кога се бојиш;
кунем ти се Зевсовим љубимцем
Фебом, кому с' ти, Калхасе, молиш,
доклен живим и очима видим,
170 није нико пред овим лађама
прегле руке ко ћ' на тебе дићи,
кунем ти се, није у свој војсци,
да би назва ти сама Атрида,
којино се са врховном владом
175 над свом војском горди Ахејанах;
но Данајма откри' гласе бога.“
Усуди се срцем Калхас рећи
и ста причат пророк непорочни:
„Феб за жртву није стотелачну
180 ни за дужно обећање гњеван,
но за стара свештеника Хриза,
Агамемнон ког је обручио;
шћер његову није повратио,
но молење, откуп одбачио.
185 За њега је Феб покара љуто,
а б'једама још ће покарати,
руке своје неће уздржати
од пораза и љутога мора
приђ' без плате к оцу не отпуште
190 свободну му црнооку шћерцу,
док у Хризу свету не ставимо
стомаличну жртву умиљату;
тада ћемо бога умилостит.“
Своју ријеч Тесторид докони.
195 Из скупа се могућ витез диже,
шировласни Агамемнон царе,
узмућени гњевом и љутошћу;
срце му се мрачно у прсима
са стравичном злоћом напунило,
200 очи му се ка плам засв'јетлиле,
па Калхаса љуто гледајући

првому му Агамемнон рече:
„Проричниче б’једе и несреће,
пријатно ми јошт никад не каза.
205 Право, тебе ка да је радосно
толко б’једе људма прорицати;
нит’ си када добру ријеч река,
нити си је када испунио.
Ти и сада ради нас кажуваш
210 и ка ријеч бога пропов’једаш
да је б’једе на народ пуштио
Феб далекометни неба житељ,
светећ оно што сјајне дарове
ја за свобод не примих Хризејди.
215 У душу сам ја моју желио
у дом увест црнооку дјеву;
Клитемнестри њу бих претпочита,
у супругство узетој ђевојци;
Хризеида од ње није грдња
220 прелијепим и љубезним видом,
својим умом и својим дјелима.
Ал’ пристајем и повраћам исту
кад је иште добро Аргивјанах;
боље желим виђет спасеније
225 но народа свога погибију.
Али данас треба да ви мене
Хризеиду красну намирите,
да ја један данас не остајем
без награде у аргивском стану,
230 јер без тога срамотно би било,
а ви данас сви видите дивно
е од мене одлази награда.“
Први њему на то одговори
хитроноги Пелевић Ахилес:
235 „Славом горди, прекориснољубни
Атрид, ђе ће ради тебе наћи
добродушни Ахејци награду?
Ми немамо нигђе на сохрану
опште касе ни општег богатства;
240 у градове што смо разрушене
ми добили све смо разд’јелили,
а у народ снова што је дато
срамотно би било узимати.

245 Но је боље – поврати Хризејду
за угодит богу великоме,
а послјед у триш, у четириш
Аргивјани тебе ћемо платит,
ако нама да разрушит Зевес
тврдостјену гордељиву Троју.“

250 Хитро к њему с' обрћући збори
Агамемнон, владавац могући:
„Ахилесу, иако си тако
с ваљатношћу бесмртним приличан,
немој тако брзо умствовати,
255 јер ни ћеш ме привест ни обратит!
Ти сам хоћеш да наградом владаш,
а ја без ње да сједим мучећи.
Ти ме учиш да ђевојку вратим.
Ако мене на вољу учине,
260 другом плате мене Ахеици,
моме срцу са толико милом
и љепотом првојзи једнаком;
ако л' реку ере они неће,
ја ћу устат из куће је отет –
265 али твоју али Ајаксову
ал' награду Одисеја младу.
Доиста је сам уграбит хоћу;
тешко томе до кога ћу доћи!
Ал' о томе и посл'је можемо
270 и имамо када говорити.
А сад црну да спуштимо лађу,
на свештено море да метнемо,
да возилце силне изберемо,
на гек'томбу лађу их ставимо
275 и сведемо руменообразу
Хризеиду, лијепу ђевојку,
и у њему да главаром сједе
од Ахејан један савјетнијех –
Идоменеј, мудри и разумни,
280 Одисеи л' Лаертидовићу,
или Ајакс Теламонидовић;
али ти сам од људих најстрашни
на оружју, Пелејеви сине,
хајде с жртвом светом умилостив'

285 Аполона к нама, небовлаца.“
Страшно њега Ахилес погледа
хитроноги, па му одговара:
„Нестидношћу царе обучени,
пријеварни душом лакомјаче,
290 од Ахејан ко ће те слушати,
ко ли ће ти поход савршити,
ко л' се храбро с душманином бити?
За себе ли ја сам овђе доша
да Тројане, коњах смиритеље,
295 завојујем и вјечно разрушим?
Ништа криви преда мном нијесу;
човјек њихов није нигда мене
уграбио коња ни телета,
у пресретњу многољудну Фтију
300 и богату свакојаким плодом
нијесу ми њиве похарали:
превисоке, шумом покривене,
нас раздвају од Тројанех горе
и немирни хучни вали морски.
305 За тебе смо ми овђена дошли
на Тројане, те те веселимо,
част, поштење тражећ Менелаја,
да и тебе, псообразни чоче¹!
Ти за ништа, бестидњаче, држиш,
310 нити мариш нит га у што бројиш,
ти и мене претиш уграбити
страшна рата награду ми дивну,
неуцјени дар ми Ахејанех.
Али с тобом ја нигда не имам
315 д'јела равна, награде једнаке,
и цвјетући ако град тројански
Ахејанци храбри раскрхају,
нећеш на то ништа погледати
што ће бремене понајтеже доћи
320 да га моје потезају руке,
а шићар се кад стане д'јелити,

¹Код А. Гавриловића (први објавио превод у *Годишњици Николе Чупића*, књ XIX, 1899) и М. Решетара (*Свободијада, Мање пјесме, Проза*; Државно издање, Београд, 1927) уместо *псообразни чоче* стоји *образни чоче*. Р. Лалић и М. Стевановић, приређивачи *Просветиног издања (Пјесме, Луча микрокозма, Проза, Преводи*, Београд, 1953), анализирајући руско издање (Гнедичев превод *Илијаде*) с којег је Његош преводио, закључили су да руском изразу *псообразный человек* у Његошевом језику одговара *псообразни чоче*. (Прим. прир.)

ти ћеш узет све богате даре,
а ја с малим даром љубезнијем,
не вичући, у стан ћу се вратит,
325 кад сустанем од ратнијех ђеллах.
Не, сада ћу ја у Фтију ходит,
ради мене несрамњено дивну,
дома ћу се на лађама вратит;
посрамљени твојијем нечојством,
330 ја ти овђен нијесам сумио
умножати добит и богатство.“
Агамемнон хитро к њему викну,
заповједник од многијех људих:
„Ништа за то, бјежи ако желиш;
335 ја те за то ни молити нећу
да рад мене овђена останеш;
другијех ће доста овђе остат;
част ће они мене показати,
особено Зевес промислитељ.
340 Ти, који си мене понајмрзни
међу царма питомцима Зевса,
ти једина несложнице права,
бој, убиство само ти је драго.
Храброшћу си ти, истина, чудан,
345 но и она божије је даће.
Дома с' врати и с лађама бјежи
са дружином свом твојом осталом,
те својима влада' Тесалцима.
Ја за тобом духом кренут нећу;
350 љутост твоју ја за ништа држим,
али тебе јошт, да знадеш, претим:
бог Аполон иште да ја вратим
Хризеиду – ја ћу повратити,
с мојим друштвом на мојим лађама
355 послаћу му дивну Хризеиду;
ал' ћу к тебе и кући ти доћи,
Бризеиду сам ћу твоју узет,
да ти јасно видиш, разумијеш,
влашћу колик виши сам од тебе
360 и да сваки има се страшити
раван мене ко би се казао
и надмено са мног се пропиња“.
Агамемнон ту ријеч изрече;

365 Пелевићу са грчином паде,
витешко се ста његово срце
у власите прси увијати
међу двије двојеструке мисли:
ал' ће одмах из ножнице тргнут
370 свога мача остра и пламена
и рашћерат те га сретну људе,
па убити владалца Атрида,
али своју љутост посмирити
и устећи распаљену душу.
375 Но у тренућ када различнима
размислима душу немираше,
страшна мача киде из ножнице,
али слеће с небесах Атина;
њу ми посла златнотрона Гера,
380 која срцем једнако љубјаше
и чуваше оба бојељупца.
Ста Атина за плећи Ахила,
за русе га косе ухватила;
њему само толко би јављена,
из скупа је други не виђеше.
385 Он с' препаде, натраг се обрати
и без сумње он дивно познаде
свету шћерцу громаметатеља –
страшним огњем очи њој гораху,
и, са лицем к њојзи обраћени,
390 к њој окрену крилате ријечи:
„О, што си ти, шћери Јегиоха,
овам' сишла с висока Олимпа?
Ал' жељела јеси видијети
махнитило Агамемноново?
395 Ја ти кажем, брзо ће ми с' стећи:
ови смртни оће брзо своју
кичелјством душу изгубити.“
Пелејеву рекла храбру сину
свјетлоока шћерца Јегиоха:
400 „Наглу љутост укротити твоју,
када јеси бесмртним покоран,
ја сам с неба ради тога дошла.
Послала ме златностола Гера;
вас обадва она поједнако
405 душом љуби и ода зла чува.

Но остави инад, Пелевићу;
удовољи разјарено срце –
јадовите изговарај р'јечи,
ал' се руком за мач не прифатај!
410 Ја проричем које ће се стећи
и брзо се оће испунити:
скоро ће ти утроје толико
чуднијема овђе даровима
за обиду тебе се платити;
415 но се смири и покори нама.“
К њој с' обрати и изнова збори
хитроноги Пелев Ахилесу:
„Дужно јесте, о шћери Зевсова,
слушат ваше свете запов'једи.
420 Моја љутост била колик драго
огњевита, покорност боља је,
јер бесмртним коно је покоран,
и бесмртни њему ће помоћи.“
То изрече, стисну моћну руку
425 на рукодрж мача великога,
тере страшни врже у ножницу –
покори се Паладиној р'јечи.
Шћер Зевсова полеће к Олимпу
у дом свога оца Јегиоха,
430 к св'јетлу скупу небесних житељах.
Ал' Пелевић јопет благородни
стаде снова љуте зборит р'јечи;
Атрејеву сину говорио,
љутост ништа није устезао:
435 „О пјанице пасјега погледа
али с душом слабога јелена,
ти никада у жестоком боју
нећеш смјети отисти с народом,
ни ћеш поћи с рати витезима
440 на засједу срцем се уканит –
ради тебе то се смрћу каже.
Сто путах је лакше ти и боље
по широку стану Ахејанах
у онога грабити дарове
445 ко се тебе противити смије.
Ти си један прождирач народа,
јер си царе над презретијема,

ал', Атриде, ти би најпоследњу
у животу обид учинио.
450 Тебе зборим и ово говорим
и клетвом ти вељом се заклинѐм,
скиптром ти се овијем заклинѐм,
који нит ће гранах ни листовах
већ из себе наново пуштити –
455 корен једном јесте оставио
на главице, снова не зенива,
наострена мјед јесте са њега
оголила кору и листове,
и сад кога ахејански људи
460 у рукама судбеници носе
поставама Зевсовијех стражах –
скиптар ови хоће тебе бити
пред Ахејце превеликом клетвом:
време ћ' доћи кад ће пожељети
465 Данајеви сини Пелевића,
жељеће га сви до ниједнога,
а ти ћеш се мучит свакојако,
дат им помоћ бесилан ћеш бити,
гомилама како од Гектора
470 чојкубица почну у прах падат;
душом ћеш се ти твојом мучити
сам се на себ' хоћеш срдити ти
најхрабријег што си Ахејанца
усудио с' обеславит јеси.“
475 То изусти, па хитрено бачи
свој из рукама скиптар на земљицу,
наоколо гвожђем златним блештећ,
па одмаха сједе међ' царима.
Против сједећ Атрид Агамемнон
480 поче страшно пријетит р'јечима,
али уста Нестор слаткорјечни,
громогласни зборница пилоски:
р'јечи му се из гласнијех устах
много слађе од меда лијаху.
485 Современих њему су се људих
покољења два с свијета скрили
који с њим су расли и живјели
у Пилосу много богатоме;
већ он старац над трећим племеном

490 влада зрело и царује умно.
Он, благијех мисалах пунани,
њим' говори и савјетује их:
„О богови, велика ће печал
доћ на земљу нашу ахејанску;
495 Пријам ће се много овеселит
и његова гордељива ћеца,
сви житељи Троје преко мјера
оће ви се возрадоват духом
кад зачују о чем ви радит[е],
500 грку² неслог како подижете!
Међ' Данајма ви јесте првизи
у скупштине и у бојевима,
но с', могући, оба покорит[е] –
ви сте оба млађизи од мене.
505 Ја сам пређе у стара времена
боље од вас гледа ратоборце,
у р'јечи сам с њима улазио,
поносили с' од мене нијесу;
приличнијех ја њима нијесам
510 нит видио ни ћу виђет људих,
убојниках како Пиритоја
и Дријаса, народах војводах,
страшни Јексад, Кенеј и Полифем
равни бјеху небожителјима,
515 и Јегејем порођени Тезеј,
бесмртнима који је прилични.
Ово јесу могући мужеви,
слава синах поземнороднијех;
могући су они много били
520 и с могућим у бој улазили;
горске љуте они су синове
побивали бојем ужаснијем.
Ал' сам с њима био у дружеству,
и бачивши Пилос, звали су ме
525 у далеку апијанску земљу.
Радио сам тамо по моћности,
али ко би с њим' се усудио
данас стизат али једначити
од смртнијех људих наземнијех?

²Код Решетара уместо *грку* стоји *Грку*; оставили смо мало почетно слово у речи *грку* јер сматрамо да ју је Његош употребио као синоним за *горку*. (Прим. прир.)

530 Ал' и они савјет су ми често
примовали, ријечи слушали.
Него и ви будите послушни,
е корисно савјете слушати.
Ти, Атриде, колик био силан,
535 Ахилеса не лишај ђевојке;
њему су је ка награду дали
ахеиски храбри раторборци.
Ахилесу, ти се тог остави
инадом се с царем препирати,
540 јере части подобне досада
јоште није један скиптроносни
цар имао нити је достига
којег Зевс је узвелича славом;
витештвом си ти знаменит много,
545 матер те је богиња родила,
ал' је овђе он силни икога,
владалац је неизбројна људства.
Смири срце ти, Агамемноне,
ја те старац молим, послушај ме;
550 макни љутост храбра Пелевића,
којино је витез страховити,
обрана је нама Ахејанцма
у истребној рати тројанскојзи.“
Хитро њему на то одговори
555 владац мужах, Агамемнон јаки:
„Све ти право и разумно збориш,
старче, него човјек ови, видиш,
оће овђе да све нас превиси,
охтио би владати свијема
560 и господит у рати над свима
охтио би запов'једат св'јема,
ал' се њему ја покорит нећу.
Али што су њега сатворили
бесмртници боги храбренога –
565 зато њему допуштају зборит
мен' бестидне у очи ријечи?“
Гњевно њему ријеч прекинуо,
одговара Ахил благородни:
„Нискијем би ништавцем ме право
570 сви имали називати људи
када бих ти у све што ми речеш

бесхалачни ја теб' угађава.
Ти то ишти од другијех људих
и владом се над њима узноси,
575 а ти мене немој запов'једат,
е теб' више ја слушати нећу.
Но ћу тебе другу ријеч казат,
ал' је храни на твојему срцу:
у бој нећу с оружјем у руке
580 никад изист за пл'јењену дјеву,
нити с тобом нит[и] с ким другијем;
отмите ми штоно сте ми дали.
До³ користи штоно је другијех
у мом броду храњенијех⁴ црном,
585 супроћ моје воље нећеш ништа
од њих мене узет ни уграбит!
Али дођи и попробуи се,
пушт' и други нека тебе виде:
оће твоја потећ крвца црна
590 око мога копја убојнога.“
Тако оба јесу војеведе,
тучећи се жестоким р'јечима,
с мјеста с' дигли и скуп разметнули
пред лађама ахејанскијема.
595 Цар Ахилес к својим бродовима
хитролетним мирмидонскијема
љут отиша и с њим Менетиде
и дружина – други Мирмидонци.
Агамемнон цар пуштио лаку
600 своју лађу на сињу пучину
и возацах двадест избранијех,
поставио на њу гекатомбу;
Аполону дар је Хризеиду
сам извео прекрасну на лађу.
605 Стаде влацем Одисеј премудри,
и брзо се они окренуше,
по путовма влажним полећеше.
У том Атрид маху запов'једа
Ахејанци да се очишћају;

³Код Решетара уместо *До* стоји *Но*. (Прим. прир.)

⁴Код Гавриловића и Решетара уместо *храњенијех* стоји *хранећијех*. Приређивачи *Просветиног* издања из 1953. сматрају да су њих двојица ту реч погрешно прочитали у рукопису и исправљају у *храњенијех* (у смислу *чуванијех*), на основу Гнедичевог руског текста где стоји *хранимых*. (Прим. прир.)

610 сви се они јесу очишћали,
нечистоту у море бачали.
Посл'је избра савршене Фебу,
великоме цару, гекатомби
козе, телад они сажизали
615 на бријегу неплоднога мора;
до небесах мирис претилине
излазила с клубећим се димом.
Аргивјани тако су с' трудили
у свом стану, но цар Агамемнон
620 јоште злобу не бјеше смирио
нит' Ахилу претит оставио.
Он пред собом дозва Талтибија
и са њиме јоште Јеврибата
и клевете вјерне и гласнике;
625 тако њима запов'једа гњевни:
„Хајте брже, вјерни гласоноше,
у осјенку Пелејева сина;
Бризейду за руке узмите
и одмах је мене доведите.
630 Ако ви је он не шћене дати,
вратите се, сам ћу му је узет:
ја ћу силом к њему управ поћи,
много теже биће преслушноме.“
Изговори тако и посла их,
635 страшну ријеч запов'једећи им.
Нерадо су отишли мужеви
по бријегу хучеће пучине.
К кућама се многим приближујућ
и к хитријем лађам' мирмидонским,
640 Пелевића пред кућом нађоше
ђе сјеђаше веома замишљен.
Тек дођоше, Ахил их угледа
и нерадост на лицу показа.
Смутише се они обојица,
645 пред владалца с почитања страхом
стали, ни р'јеч не говорећи му,
нит' га смјејућ штогођ упитати.
Срцем својим то је провидио
и река им Ахил благородни:
650 „Здрави буд'те, људи теларџије
и гласници бога и смртнијех!

Поближе се овде примакните;
ни у чему ви криви нијесте,
но ве царе Агамемнон посла
655 за лијепу младу Бризеиду.
Но, Патрокле, благородни друже,
изведи им и дај Бризеиду,
нека грабе и нека је воде.
Ал' свједоци они сами биће
660 и пред скупом силнијех боговах,
и племеном свега човјечества,
и пред царем овим ненаситим,
ако игда преша снова дође
да ја спасем од гледеће смрти
665 рат осталу и недокончену;
вјерно, он ум погубивши прети!
Свест садашње с идућијем право
он ни види, нити то умије –
при лађама како обезбечит
670 спасеније рати ахејанске.“
То изрече, и син Менетијев
покори се љубазному другу
и за руку из сјенке изведе
прелијепообразну ђевојку
675 и даде је он посланицима.
Посланици са њом отидоше
к шаторима ахејанскијема;
с њим' одлази печална ђевојка.
Тад проплака Ахилес прехрабри,
680 из дружине пође подалеко,
од свијех се насамо одмаче,
и он сједе на пучину с'једу,
гледајући на понт тамновидни,
и у сузе руке простираје,
685 матер своју љубезну молећи:
„Када јеси ти мене родила
већ толико кратковијечнијем,
да ли славе није дужа[н] био
мен' присудит високогрмећи
690 Зевс Јегиох? Но ме никаквојзи
он почести није сподобио!
Са могућством Агамемнон горди
цар је мене нечаст учинио,

695 под[в]игом ми ратним он награду
узе сада, а са њоме влада.“
Он је тако са сузам' кликова,
а његов је глас зачула матер,
у дубину која сједи мора,
у дворове старога Нереја.
700 Из пјенога мора хитро она,
како лаки облак, излећела,
сјела близу милог свога сина,
лијућега једнак' сузе горке;
матер руком њежно га гладила,
705 зовући га зборила је тако:
„Што ти плачеш, о љубазни сине?
Каква печал јесте срце твоје
полазила? Не кри', но ми кажи,
да то знамо обојица, сине.“
710 Одговара тешко јој стењући
син Пелејев, Ахил хитроноги:
„Знаш, о мати, кад ти свемогући
река јесте да све мене кажеш?
На свештену ми одисмо Тиву,
715 на велики на град Гетионов;
град скрхасмо, а шићар узети
донесосмо у нашему стану,
међу собом, каконо је дужно,
ахејански сини разд'јелисмо.
720 Атрејеву ми дадосмо сину
шћер Хризову прелијеповидну.“

СЛОВО О ИГОРОВОМ ПОХОДУ

ЗАПЈЕВ

Лијепо л' је нама попјевати,
по старински пјесну удесити
о ратиштах тврдога Игора,
Свјатослава јуначкога синка.
5 Запјевајмо све кано је било,
оставимо жарка маштанија
вјешта пјевца старога Бојана,
који знаде вјешто укитити,
час се дрвљем и тамо и амо,
10 час се зорно мрким вуком вући,
сада лећет небу под облаке
и ка оро парати га крилом.
Он пјеваше прошли дана збића,
не пјеваше како се пјева
15 (танким гласом и слабим ријечма),
већ он пушћа десет соколовах
да напану јато лабудовах –
соко писне, лабуд пјесму дава –
ил' пјеваше старцу Јарославу
20 ил' пјеваше храбру Мистиславу,
Мистиславу штоно посијече
на очиглед војсках кнез-Редедју;
ил' пјеснички в'јенац он свијаше
та Роману Светослављевићу.
25 Чујте, браћо, р'јечи од истине:
то не било десет соколова,
нит' лећело јато лабудова,
веће Бојан, у истину пјевац,
прстим' својим струне покретао;
30 вјешти прсти а живосне струне –
лако њима пјеват славу кнезом.

Запјевајмо, вељу, пјесну дивну
од старога светог Владимира
35 све до дана Игора јуначког,
којино је крјепост ума свога
божествено разавио дивно
и витештвом прса набрецао,
дивним пићем духа јуначкога,
чим испунив храбрено војинство
40 на земљу га пути половачку
да војује за Русију мајку.

ПОМРЧАЊЕ

Храбри Игор пушћа очи своје
да сунчане испитају тајне,
али сунце свијетло не бива,
45 мрак јер сакри коње и јунаке
(Божја воља казује се вишња).
Тада Игор гласно бесједио:
„Браћо моја и дружино врсна,
боље нам је умријет јуначки
50 нег' плијеном постати душману.
Посједнимо брзе коње своје,
па их чиле, браћо, поиграјмо,
до тиога Дона не станимо.“
Јунака је жеђа обузела,
55 дивна жеђа бесамртног пића:
„Ил' ћу дати русу главу своју
ил' јуначки напитаи се Дона
и не жалит сквасити калпака.“
О Бојане, старог доба пјевче,
60 да маши се танахна гудала
и затреси златне струне редом,
запјевај нам кано славуљ с гране
ил' ка муња прос'јецај облаке,
опјевај нам славу Игорову,
65 де се вини Тројанову зиду,
па нам причај пророчкијем гласом:
„Н'јесу оно тице соколови
те прел'јећу свуд широка поља,
већ је оно јато плашивица
70 те побјеже Дону великому

(ками б'једни да побјећи могу!).“
Велес-бога унуче преславни,
и још реци: „Добри коњи вриште
близу Суле, а звонови јече
75 у Кијеву богохранилници,
трубе трубе с Новгорода стара,
барјаци се вију у Путивљу.“
То изреци, јер све тако бива.
Храбри Игор чека брата свога,
80 брата свога Всеволода кнеза.
Док и њега ето, брату спјеши,
сила му је дивљег бика снага;
како паде, бесједити стаде:
„О Игоре, мој брате једини,
85 Свјатослав⁵ нас оба породило.
Седлај, брате, коње брзоноге
и на њима притежи колане;
коњаници чекају те моји,
за мејдан и[х] и родила мајка
90 на јуначком одњихала шлему,
одранила на копљу убојном.
Они знају стазе и богазе,
вични кланцу, вични пријелазу –
њима броди ће приспију води;
95 у њи сабље изоштрене муњом,
за тетиво тулци приготовни;
мрким вуком по пољу се вију,
своме кнезу да добију славе,
њему славе, себи име, чести.“
.....
.....

ПОГИБИЈА

100 Откад сунце наже на заранке,
па отале док нојца завлада
и за њеног дугога трајања
до сванућа дана Божијега

⁵Код А. Гавриловића (први објавио превод у *Годишњици Николе Чупића*, књ XXIV, 1905) и М. Решетара уместо *Свјатослав* стоји *Свјетослав*; у *Просветином* издању из 1953. стоји *Свјатослав* (као у стиху 4). (Прим. прир.)

105 Бој се бије селена се тресе:
 оштре стреле воздух прос'јецају,
 а ломе се сабље о оклопе,
 прште токе, кр[х]ају челенке
 и крше се копља од челика.
 Бој се бије у земљи туђинској,
 110 тутњи земља коњу под копитом,
 црвеном се залијева крвцом,
 топлом крвљу из срца јуначког.
 Ај Русијо, постојбино њина,
 крв је твоја и туга је твоја!
 115 Али стани, мили побратиме,
 почуј гласе, звоном се разл'јежу:
 Игор чете окупљава своје
 жалећ милог брата Всеволода.
 Два се дана држаше јуначки
 120 и трећега још до половине.
 Тада војска стаде Игорова
 и барјаци земљи полегоше
 на обали Кајале⁶ ријеке;
 брат за брата више не разнава.
 125 Ту се златна чаша испразнила,
 златна чаша руменог пића;
 нешта вина, нештаде весеља,
 с ког је земља наша невесела.
 Свате Руси напојише редом,
 130 себ' узеше причешће божанско,
 тер за своју земљу умријеше.
 Од жалости проникнула трава
 и дрвље се сломило од рана,
 те од јада црној земљи пада.
 135

⁶Код Гавриловића и Решетара уместо *Кајале* (*Просветино* издање) стоји *Крајале*; Решетар у фусноти напомиње да би „према руском тексту требало да је *Кајаче*“ – у оригиналу је на брези быстрой Каялы, а превод на савремени руски у првом издању на берегу быстрой Каялы (*Слово о полку Игореве: ироическая песнь о походе на половцов удельного князя Новгород-Северского Игоря Святославича, писанная старинным русским языком в исходе XII столетия с переложением на употребляемое ныне наречие, в Сенатской типографии, Москва, 1800, стр. 18*). (Прим. прир.)

ПЛАЧ ЈАРОСЛАВНИН

Закукала кукавица сиња
у прозорје прије б'јела дана.
На глас њезин кука Јарославна,
140 Игорова вијерница љуба:
„Створ' ме, Боже, кукавицом сињом,
да полетим пут Дунава ладна,
да исквасим самур-одијела
у Кајали⁷, у води студеној,
145 не би л' тешке уминуле ране
на Игору, господару моме.“
Опет рано цвили у Путивљу,
на високом окну без биљура,
вјетар зове и њему се моли:
150 „Нашто душеш, нашто љуте стр'јеле
од крвника на крилима својим
носиш против господара мога?
Зар ти мало да облаке крећеш
и високе врхове савијаш?
155 Зар ти мало што море узбуниш
и по њему кораб лаки бачаш,
већ ми душу ковиљем развијаш?“
Рано јадна на прозору тужи:
„Дњепре реко, што протичеш славно,
160 камене си проломио горе
и просјека земљу половачку,
те носио Свјатослава војску,
ухитио пука Кобјакова,
па пренеси господара мога,
165 пренеси га, молим ти се смјерно,
да усану вреле сузе моје!“
Цвили јадна, до Бога се чује,
и нариче, да је земљи тешко:
„Св'јетло сунце, лучо божествена,
170 сваком св'јетлиш, сваког гријеш дивно.
Зашто жаром жестокије зрака
ти сагорје војску мога бана,

⁷У досадашњим издањима *Калаји*; тај део у оригиналу гласи омочу бобрѣнъ рукавъ въ Каялъ рѣцѣ, а превод у првом издању обмочу бобровой рукавъ въ рѣкѣ Каялъ (Слово о полку Игореве: ироическая песнь о походе на половцов удельного князя Новгород-Северского Игоря Святославича, писанная старинным русским языком в исходе XII столетия с переложением на употребляемое ныне наречие, в Сенатской типографии, Москва, 1800, стр. 38). (Прим. прир.)

те у пољу без водице ладне
стр'јела њини опусти лукове
и б'једом им тулац испуњаше?"

Алфонс де Ламартин

ХИМНА НОЋИ

О свијете по коме ја милим,
дан се гаси на твоје врхове!
Када ћете збиља, очи моје,
неугасног дана поздравити
5 божествено сијаније дивно?
Да, јесу ли наши за мрачности,
жедни дана, створени погледи?
Рашта дневи из своје свјетлости
у жалосне твоје сјенке иду,
10 рашта, ноћи, један за другијем?
Моја душа није уморена
дивити се дјелу Господњему;
избраници Божји распламани
у њедрима која обожају
15 нијесу ми срца исцрпили.
Боже данах, ноћих и часовах,
вознеси ме на сунчане зраке!
Ђе к западу иде облак дивни?
Светилишта да праг скрије твога,
20 ђено ноћи ни сна око нејма,
но небесна поља, покривена
ноћне сјенке непрегледном мраком,
лијепа су за надеждно око.
Ал', Боже мој, у ове пустиње
25 око моје сл'једи и налази
свуда чуда твога присуствија.
Ал' искрени ови твоји хори,
које твоја моћна рука води,
и азурни ови океани,
30 те се њине сваљују гомиле
и фењери ови, запаљени

с растојања на растојаније,
и стојеће и бјегуће зв'језде,
све, Господи, ово разумијем,
35 свеколико поје и учи ме
да су страшне бездне свеколике,
напуњене великољепијем,
да су жива висока небеса,
да испуња твоје провиђење
40 својим добром све што си извео.
Ове волне, златне и азурне
и свијетом чистим зажежене,
и свјетови покрити облаком,
које око не броји смртнога,
45 о Господи, све је то прашина
подигнута твојим корацима.
Тавна ноћи, развиј у ћутању
образ дивни те небесне књиге;
сложно теж'те, звијезде веселе,
50 на трагове ваше уређене;
у часове ове торжествене
савиј, буро, твоја хучна крила;
ти ушикај све одзиве, земљо;
смири, море, под брегове волне,
55 те ти њихај Божије ликове,
оног Бога те ти волне даде.
Ко ће име његово познати?
Природа је стотину гласовах,
ал' бадава, у један салила,
60 и звијезда звијезди жубори:
„Који Бог нам овај закон метну?“
Питају се волне међу собом:
„Ко је ово те је нас обузда?“
А гром пита буру сопутницу:
65 „Знаш ли Бога како зову твога?“
Али људи, земља и звијезде
не могу ти име произрећи.
Храми твоји ограничени су,
о Господи, ради моје душе.
70 Падни, слаба, падните, преграде,
пуштите ме да виђу небеса,
која сте ми собом заступили.
О мајсторе свети, божествени,

храмови су твоји од пламена;
75 храми твоји ограничени су,
о Господи, ради моје душе.
Падни, слаба, падните, преграде!
Ето храма у ком ти пребиваш.
Храм је овај свод свештене тврди
80 ђе ти хитре зажижеш огњеве
њиховијем движенијем вјечним.
Твога слова ова чада ц'јела
равновјесност свету набљудају
међу своје двоструке половине,
85 пливљу њедром твојијех свјетлостих,
и с небесах, ђе њин огањ бл'једи,
одзракују на нашем шару
узајмјеном од тебе свјетлошћу.
Океан се игра валовима
90 под ногама цара бесмртнога;
развила је бура страшна крила;
гром те хвали и туче за тебе;
круне т' главу муње и олује
са троструким својијем зракама;
95 чуди с' зора, а дан тобом дише,
ноћ уздише, а земља издише
од љубави к твојему имену!
О Господи сунцах небројнијех,
ја те хвалим, а већ виђу што сам:
100 до атома ништа у простору,
а минута само у вјечности,
пролазећа, друго ништа, сјенка,
које прије нигђе било није.
Можеш ли ме да с' не чудиш чути?
105 Доброта је твоја света чудо.
О Господи, виђу да сам ништа,
но ме мори твоја света жеђа;
ништожност је права јадан човјек,
но т' ништожност ова обожава –
110 он се диже по својој љубави.
Тварцу малу која те чествује
не мож презрет, јер је она твоја;
не мож овај гласак одбачити
беспрестано те те умољава
115 и к жилишту твоме небесноме

те се диже са зором уједно,
кад издахне, те је није, сјенка,
вечер стење, а даном се рађа.
Да, у ове азурне просторе,
120 које свјетлост твоја потопљава,
ђе се твоји разлежу громови,
ђе ти бдијеш над мном невидимо,
ови клици и ови уздаси,
твојом светом вјером оживљени,
125 иду, траже од зв'језде до зв'језде
Бога једног да ми одговори,
од одзива опет ка одзиву,
ка гласови исто по пучини
ударају с свијета на свијет,
130 докле гођ се код тебе одзову.

Регистар властитих имена

А

А. Гавриловића, 11, 24
Агамемнон, 8–10, 12, 15, 17–20
Агамемноне, 17
Агамемноново, 13
Агамемнонову, 5
Ајакс, 10
Ајаксову, 10
Алфонс де Ламартин, 28
Аполон, 6, 7, 12
Аполона, 4, 7, 11
Аполонов, 5, 6
Аполону, 18
Аргивјан, 6
Аргивјанах, 7, 9
Аргивјани, 10, 19
Аргосу, 5
Атина, 13
Атрејева, 4
Атрејеву, 14, 21
Атрид, 4, 9, 15, 18
Атрида, 8, 13
Атриде, 4, 15, 17
Атриди, 6, 7
Ахеанци, 5
Ахеицах, 7
Ахеице, 4
Ахеици, 10
Ахејан, 10, 11
Ахејанах, 8, 11, 14
Ахејанца, 15
Ахејанце, 6, 7
Ахејанци, 7, 11, 18

Ахејанцма, 17
Ахејацах, 6
Ахејцам, 4
Ахејце, 15
Ахејци, 9
Ахил, 17, 19, 21
Ахила, 13
Ахилес, 4, 6, 8, 9, 11, 18, 20
Ахилеса, 4, 17
Ахилесу, 7, 10, 14, 17
Ахилу, 19

Б

Београд, 11
Бог, 29
Бога, 26, 29, 31
Боже, 26, 28
Божије, 29
Божијега, 24
Божја, 23
Божји, 28
Бојан, 22
Бојана, 22
Бојане, 23
Бризеиду, 12, 19, 20

В

Велес, 24
Владимира, 23
Всеволода, 24, 25

Г

Гавриловића, 18, 25
Гектора, 15

Гера, 6, 13
Гетионов, 21
Гнедичев, 11
Гнедичевог, 18
Годишњици Николе Чупића, 11, 24
Господи, 29, 30
Господњему, 28
Грку, 16

Д

Данајеви, 15
Данајма, 8, 16
Дњепре, 26
Дона, 23
Дону, 23
Дријаса, 16
Дунава, 26

З

Зевес, 10, 12
Зевеса, 7
Зевс, 17
Зевс Јегиох, 20
Зевса, 7, 12
Зевсова, 14
Зевсовијех, 15
Зевсовим, 8
Зевсовога, 5

И

Игор, 23–25
Игора, 22, 23
Игоре, 24
Игорова, 25, 26
Игоровом, 22
Игорову, 23
Игору, 26
Идоменеј, 10
Илијаде, 4, 11
Илиону, 7

Ј

Јарославна, 26
Јарославнин, 26

Јарославу, 22
Јеврибата, 19
Јејејем, 16
Јегиоха, 13, 14
Јексад, 16

К

Кајале, 25
Кајали, 26
Кајаче, 25
Калаји, 26
Калхас, 7, 8
Калхаса, 8
Калхасе, 8
Кенеј, 16
Кијеву, 24
Килу, 5
Клитемнестри, 9
Кобјакова, 26
Крајале, 25
Кронидова, 4

Л

Лаертидовићу, 10
Лете, 5
Лијете, 4

М

М. Решетара, 11, 24
М. Стевановић, 11
Менелаја, 11
Менетиде, 18
Менетијев, 20
Мирмидонци, 18
Мистиславу, 22

Н

Нереја, 21
Нестор, 15
Новгорода, 24

Њ

Његош, 11, 16
Његошевом, 11

О

Одисеи, 10
Одисеј, 18
Одисеја, 10
Олимпа, 6, 13
Олимпу, 5, 14

П

Паладиној, 14
Патрокле, 20
Пелев, 14
Пелевић, 6, 8, 9, 14
Пелевића, 4, 15, 17, 19
Пелевићу, 13, 14
Пелејев, 7, 21
Пелејева, 19
Пелејеви, 10
Пелејеву, 13
Пилос, 16
Пилосу, 15
Пиритоја, 16
Пјесме, Луча микрокозма, Проза,
Преводи, 11
Полифем, 16
Пријам, 16
Пријамов, 5
Просветино, 25
Просветиног, 11, 18
Просветином, 24
Путивљу, 24, 26

Р

Р. Лалић, 11
Редедју, 22
Решетар, 25
Решетара, 16, 18, 25
Роману Светослављевићу, 22
Руси, 25
Русију, 25

Русију, 23

С

Свјатослав, 24
Свјатослава, 22, 26
Свободијада, Мање пјесме, Проза;, 11
Скинтеји, 6
Суле, 24

Т

Талтибија, 19
Тезеј, 16
Теламонидовић, 10
Тенедос, 6
Тесалцима, 12
Тесторид, 8
Тесторидов, 7
Тиву, 21
Тројанах, 11
Тројане, 11
Тројанову, 23
Троје, 16
Троју, 10

Ф

Феб, 4, 8, 9
Феба, 7
Фебом, 8
Фебу, 5, 19
Фтију, 11, 12

Х

Хриза, 4, 8
Хризеида, 9
Хризеиду, 9, 10, 12, 18
Хризејди, 9
Хризејду, 10
Хризову, 21
Хризую, 5, 8